

248538

การพยากรณ์ธรรมชาติและสังเคราะห์

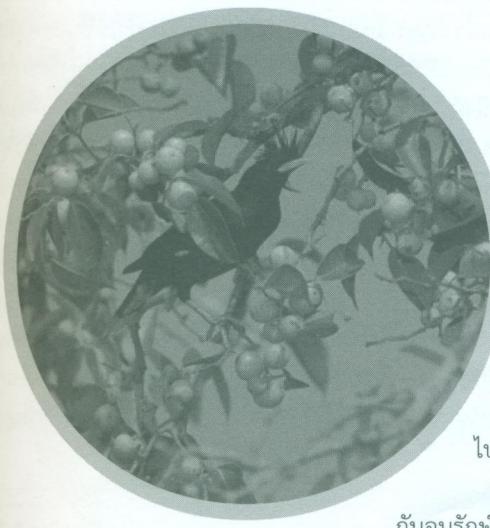

การทำสวนนก

๑๒/๑๒/๑๒

ดร. ประภากร ธรรมชาติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณบลัดวัฒนาสัตต์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ถ้าถามคนที่เลี้ยงนกอยู่ที่บ้านว่า “ทำไมจึงชอบเลี้ยงนก” คำตอบที่ได้ส่วนใหญ่ คือ ความชอบ ความรักสัตว์ ความรักในธรรมชาติ นกเป็นสัตว์ที่สวยงามมีขนาดเล็กและเลี้ยงง่าย การเลี้ยงสัตว์ช่วยทำให้คนมีจิตใจอ่อนโยน และอีกสารพัดเหตุผล ซึ่งเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดการจับนกป่ามาขาย ก่อให้เกิดขบวนการค้าสัตว์ป่าที่ไม่มีความสามารถ หยุดยั่งได้ “ทราบได้ที่ยังมีคนต้องการที่จะเลี้ยงอยู่”

ในมุมมองของนักอนุรักษ์หรือนักดูนก... เขาจะบอกว่า การจับนกป่ามาเลี้ยงเป็นการทรมานสัตว์ และเป็นสาเหตุหลักในการทำให้นกป่าเหล่านั้นสูญพันธุ์ ไม่ใช่การล่าเพื่อเป็นอาหาร เนื่องจากนกป่าที่ถูกจับมาเลี้ยงในกรงนั้นมักจะมีขนาดเล็กและมีสีสันสวยงาม เดຍมีผู้ประมานไว้ว่า ก่อนที่นกป่าที่ถูกจับมา เหล่านั้นจะถึงมือผู้เลี้ยงพอกมันตายไประหว่างการจับและการขนส่งกว่า 70% ที่เหลือก็จะมาถึงมือผู้เลี้ยง และที่มีผู้เลี้ยงรอดจริง ๆ โดยยังมีชีวิตอยู่ก็มีถึง 5% ลองคิดดูว่า ถ้าจับนกมาจากป่า 100 ตัว ที่เหลือมีชีวิตอยู่มีถึง 5 ตัว และใน 5 ตัวนี้ ก็ไม่สามารถสืบทอดเผ่าพันธุ์ได้ เนื่องจากนกส่วนใหญ่จะจับคู่ กันโดยธรรมชาติ นกแต่ละชนิดจะมีวิธีในการเลือกคู่ผสมพันธุ์แตกต่างกันของไป...

ในมุมมองของผู้เลี้ยงนก... เขายังให้เหตุผลว่า การเลี้ยงนกเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ เพราะในปัจจุบันนี้ป่าไม้ถูกทำลายไปมากแล้ว จะไม่มีป่าเหลือไว้ให้นกเหล่านั้นได้อาศัยอยู่แล้ว ฉะนั้นการจับนกมาเลี้ยงจึงเป็นการอนุรักษ์ให้นกเหล่านั้นได้ชีวิตอยู่ เราต้องส่งเสริมให้มีการเลี้ยงนกมาก ๆ ส่งเสริมให้มีการแข่งขัน ส่งเสริมให้มีการขยายในตลาดอย่างถูกกฎหมาย จะได้มีคนเพาะพันธุ์นกที่หายากเหล่านั้นขึ้นมา เพราะในธรรมชาติไม่มีแล้ว... อีกเหตุผลหนึ่งที่มักจะมีผู้ห้อยกิจกรรมพูดบ่อย ๆ คือ การเลี้ยงนกจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ไม่ว่าจะเป็นคนทำการนก ร้านค้านก ถ้ามีการประมวลนกที่จะก่อให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวตามมา และอีกหลายเหตุผลที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน...

เมื่อมีคนซื้อ ก็ต้องมีคนขาย... เมื่อมีคนขายก็ต้องปั่นกระแสให้มีคนซื้อ... มันจึงจะครองใจ

ช่วงต้นฤดูหนาวของปีที่แล้ว (2551) ผู้เขียนเดินสำรวจประชากรนกรอบ ๆ มหาวิทยาลัยแม่โจ้พบเห็นการดักนกเพื่อนำไปเลี้ยงหรือขายถึง 2 ครั้ง 2 ครา นกที่เป็นเป้าหมายคือ “นกprodหัวใจ” หรือที่ชื่อพื้นเมืองภาคเหนือเขาเรียกว่า “นกปีดจะลิว” นอกจากนี้ยังพบเห็นตามหอพัก ร้านค้า และบ้านเรือนรอบ ๆ มหาวิทยาลัยมีนกprodหัวใจจำนวนมากจับมาขังลงแขวนไว้หน้าบ้าน ถ้ามองย้อนกลับไปสัก 10 กว่าปี ที่แล้ว ผู้คนในภาคเหนือและแวงไกลีเคียงจะไม่มีใครเลี้ยงนกprodหัวใจไว้ในกรงเลย แต่ปัจจุบันนี้ มีการจับนกชนิดนี้ขึ้นgradingเพิ่มมากขึ้น และก็มากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ยกตัวอย่างว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร...

ก็อย่างที่กล่าวมาตั้งแต่ตอนต้น ต่างคนต่างมุมมอง ต่างคนต่างความคิด ผู้เขียนเองก็คิดที่จะแนะนำวิธีเลี้ยงนกให้กับคนที่รักนก คนที่รักสัตว์ หรือคนที่รักธรรมชาติโดยไม่จำเป็นต้องจับนกเหล่าน้ำขังกรงให้เป็นการทรมานสัตว์และเป็นบาปเสียเปล่าฯ วิธีการนี้ ผู้เขียนทำอยู่ที่บ้านพักภัยในมหาวิทยาลัยนี้เอง

ส่วนคนที่ชื่นชอบกิจกรรมการดูนกบางครั้งก็ไม่จำเป็นจะต้องเดินทางเข้าไปดูนกในป่าเสมอไป เราสามารถที่จะเริ่มต้นดูนกด้วยตัวเอง นกที่อาศัยอยู่ในป่าหรือในธรรมชาตินั้น ต้องการสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีพในด้านต่างๆ ได้แก่ อาหาร น้ำ พื้นที่ที่นักใช้เป็นแหล่งอาศัยซึ่งนกสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามธรรมชาติได้ พื้นที่สร้างรังและเลี้ยงลูกให้เจริญเติบโตได้ มีที่หลบซ่อนตัวที่จะทำให้นกมีความรู้สึกปลอดภัย... ถ้าหากเราจัดบ้านพักอาศัยของนกเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณรอบๆ บ้านของเราย่อมจะมีนกเข้ามายังบ้านของเรา

การปลูกต้นไม้ที่ออกดอกออกผลเป็นอาหารของนก เช่น ต้นฟ้า และต้นโพธิ์ เมื่อต้นไม้เหล่านี้ออกดอกออกผล เดิมต้นมักจะมีน้ำอ้อยหวาน นกprodหัวใจ นกprodหัวใจ และนกตีทองมากินผลของต้นไม้เหล่านี้

จะลองอธิบายว่าต้องดูแลอย่างไรให้มีผลลัพธ์ดีๆ อย่างต้นบ้าง ก็จะช่วยดึงดูดให้นกที่กินผลมันเป็นอาหาร เช่นในบริเวณบ้านของเราราได้ เช่น นกprodหัวใจ

การจัดภูมิทัศน์และสร้างธรรมชาติรอบ ๆ บริเวณบ้านพักอาศัยให้เหมาะสมสำหรับนกนั้น ทำได้ไม่ยาก เพียงแต่เราปลูกต้นไม้ที่สามารถดึงดูดให้นกเข้ามายังในต่างประเทศโดยเฉพาะแบบประเทศไทยและทวีปยุโรปซึ่งอยู่ในเขตตอบอุ่น (Temperate zone) ซึ่งนกมักจะขาดแคลนอาหารธรรมชาติในช่วงฤดูหนาว ประชาชนในภูมิภาคนี้ส่วนมากมักจะนิยมทำสวนกันไว้ในบริเวณบ้านที่เรียกว่า “Bird gardening” โดยการจัดหาอาหารมาไว้ให้ เพื่อให้นกมากินอาหารที่จัดเตรียมไว้ให้นี้เป็นอาหารเสริม หรือแม้กระทั่งในสวนสาธารณะก็มักจะปลูกต้นไม้ที่เป็นอาหารของนกชนิดน้ำเงินไว้เสมอ นอกจากนี้ ตามสวนสาธารณะต่างๆ ก็มักจะมีระแนงหรืออ่างเก็บน้ำเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ ก็สามารถจัดภูมิทัศน์ของระบบน้ำหรืออ่างเก็บน้ำนั้นให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) ได้โดยมีการปลูกพืชที่ชุ่มน้ำให้ขึ้นปกคลุมอ่างเก็บน้ำบ้างบางส่วนเพื่อให้นกได้ใช้เป็นสถานที่หากิน หลบซ่อนตัว และทำร้ายว่างไฟ

สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการปลูกต้นไม้เพื่อดึงดูดให้นกเข้ามายังบ้านที่ของเราระหรือในสวนกันของเราก็คือ จะต้องเป็นต้นไม้ที่นกสามารถใช้เป็นอาหารได้ เพื่อจะได้เป็นอาหารทางเลือกให้กับนกได้เลือกิน และจะต้องมีต้นไม้หลากหลายชนิดเนื่องจากนกแต่ละชนิดจะกินอาหารที่แตกต่างกัน นอกจากรากแล้ว นกแต่ละชนิดจะมีที่หลบซ่อนตัวที่แตกต่างกันอีกไปอีกด้วย บริเวณบ้านหรือสวนที่เน้นความสะอาดจัดพื้นที่ให้เดินได้ หรือปลูกต้นไม้ที่เน้นความสวยงามเพียงอย่างเดียวันนี้ จะไม่เหมาะสมสำหรับนกในการหาอาหาร พักพิงร่มเงา รู้สึกปลอดภัย หรือหลบซ่อนตัวจากศัตรู ฉะนั้น การจัดภูมิทัศน์รอบบริเวณบ้านพักอาศัยให้เป็นสวนนกที่กลมกลืนกับธรรมชาติและมีความสวยงามด้วยนั้นจึงเป็นทักษะศาสตร์และศิลป์ที่ต้องใช้ควบคู่กัน

การจัดพื้นที่บ้านให้เป็นสวนนก

การจัดภูมิทัศน์รอบๆ บ้านพักให้เป็นสวนนกนั้น สิ่งแรกที่จะต้องทำก็คือ การปลูกต้นไม้ การเลือกต้นไม้ที่จะเลือกปลูกในสวนเพื่อดึงดูดให้นกเข้ามายังบ้านนั้น มีข้อพิจารณาดังนี้

1. ต้นไม้ใหญ่

ต้นไม้ใหญ่สำคัญมาก เพราะเป็นแหล่งที่นกใช้เป็นที่หาอาหาร หลบซ่อนตัว และบางครั้งก็อาจใช้ต้นไม้ที่เป็นสถานที่สร้างรังได้ ในขณะเดียวกันก็ใช้เป็น

ร่ำเราสำหรับมนุษย์ได้ เช่นกัน การเลือกต้นไม้ใหญ่ที่จะปลูกนั้น ควรเลือกต้นไม้ที่มีผลเป็นอาหารของกดได้เป็นอันดับแรก เช่น ต้นไทร โพธิ์ มะเดื่อ ตะขบ หว้า พิกุล ชุม มะขามเทศ ฯลฯ เมื่อต้นไม้เหล่านี้ออกดอกออกผล ก็จะดึงดูดให้คนโปรดหัวใจ นกโปรดหัวใจเขม่า นกโปรดสวน นกตีทอง นกกระดกธรรมชาติ นกเอี้ยง ห่อน กินเนื้อต่าง นกกิงโครงคอกด้ำ ฯลฯ เข้ามายกินผล สุกเหล่านี้ นอกจากนี้ ต้นไม้บางชนิด เช่น ต้นแคสแต ทองกวาว จ้าว ปีบ เหลืองอินเดีย และราชพฤกษ์ ซึ่งเป็นต้นไม้ที่ดึงดูดความสนใจมาก เมื่อดอกไม้พวงนี้ บานจะเป็นแหล่งอาหารอย่างดีให้กับนกกินปลีก กเหลือง นกมินน้อยธรรมชาติ นกเขียววก้านตองหน้าผาก สีทอง ฯลฯ นอกจากต้นไม้จะมีผลและมีน้ำหวานให้กิน กินเป็นอาหารแล้ว ต้นไม้ทุกต้นก็จะมีแมลงอาศัยและหาภัยอยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ต้นไม้ ออกดอก ออกผล ก็จะมีแมลงต่างๆ มาหากินผลไม้และน้ำหวานเหล่านี้ด้วยเช่นกัน พวกรแมลงเหล่านี้จึงเป็นแหล่งอาหารโปรดีสำหรับนกได้ เช่นกัน ต้นไม้บางชนิด มีรอยแตกที่เปลือกซึ่งมีเม็ดและแมลงต่าง ๆ ใช้เป็นที่หลบซ่อนตัว ก็จะเป็นแหล่งอาหารอย่างดีสำหรับพวกนกได้ไม่น้อย หัวใจ นกกระจีด นกกระจิบ และนกมินน้อยธรรมชาติ ที่จะมาหากินพวกรแมลงเหล่านี้

2. ไม้พุ่ม

ไม้พุ่มเป็นแหล่งหากินและหลบซ่อนตัวของนกที่มีขนาดเล็ก เช่น นกกระจีดธรรมชาติ นกกระจิบ หูก้อกเทา นกกระจีดธรรมชาติ และนกพงปากหนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้พุ่มที่ปล่อยให้มีใบระกาตามธรรมชาติอย่าง ต้นโนก ต้นแก้ว จะเป็นแหล่งหากินของพวกรกับแมลงและนกกระจิบชนิดต่าง ๆ ไม้พุ่มบางชนิดมีผลที่เป็นอาหารสำหรับนกได้ เช่น ต้นหม่อน ต้นเชอร์ ต้นมิกกี้เมาร์ ต้นเทียนหยด ผลของต้มสิงและมะร่าขึ้นกับที่ขันตามริมรั้ว ก็เป็นอาหารอย่างดีสำหรับพวกรกประดิษฐ์ต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

การปลูกต้นพุ่มใหญ่ไว้ทางบ้าน จะช่วยดึงดูดให้พวกรกที่กินน้ำหวานดอกไม้เข้ามาให้เราดูได้ เมื่อจากต้นพุ่มใหญ่เป็นดอกไม้ที่มีน้ำหวานมาก และจะดึงดูดล่อให้ตัวน้ำเงินเข้ามายังบ้าน ต้นพุ่มน้ำเงินที่บ้านจะทำให้เราสามารถดูบ้านเหล่านี้ได้ ตลอดทั้งปี เช่น นกกินปลีคำว่า

ต้นแคสแต เป็นไม้ที่ให้ร่มเงา เมื่อออกดอก บานจะดึงดูดให้ความสวยงามแพร่ ด้วยของต้นแคสแตสักดูดไปด้วยน้ำหวาน จึงช่วยดึงดูดให้กับต้นไม้ต่างๆ ที่กินน้ำหวาน นอกจากน้ำเงินแล้ว แมลงที่มาหากินน้ำหวานของต้นไม้ต่างๆ ดังนั้น นกจึงมีทั้งน้ำหวานและแมลงให้กินในเวลาเดียวกัน เช่น นกโปรดหัวใจเขม่า

3. ไม้ดอก

ไม้ดอกเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำสวนนก เพราะนอกจากจะใช้เป็นแหล่งอาหารให้กับนกที่กินน้ำหวานดอกไม้อย่างพวกรกินปลีแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างสีสันให้กับสวนให้ดูสวยงามขึ้นอีกด้วย ไม้ดอกที่เหมาะสมในการทำสวนนก เช่น ต้นเข็ม พุทธรักษ์ ทองอุไร ประทัดจีน และคลอเตี้ย เป็นต้น รวมถึงพะเพ็นนก กินปลีกเหลือง และนกกินปลีคำว่าบินเข้าบินออก พร้อมกับส่งเสียงร้องตามต้นไม้ที่ออกดอกบานตลอดทั้งวัน

4. สนานหยาด

บริเวณพื้นที่ปลูกต้นหยาดปักคุณก์เป็นแหล่งอาหารของนกที่เดินหากินบนพื้นดินได้ เช่นกัน บริเวณสนานหยาดที่รดน้ำจางเปียกชุ่มน้ำก็จะมีไส้เดือนดินขึ้นมาอยู่ใกล้กับผิดิน หรือพวกรแมลงต่าง ๆ เช่น ตึกแตدن จิ้งหรีด และด้วงต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บนผิดินก็เป็นอาหารของนกเอี้ยงสาริกา นกเอี้ยงหงอน นกเอี้ยงต่าง นกกิงโครงคอกด้ำ นกเตัดินสวน หรือแม้กระทั่งนกกระจิบบ้าน ถ้าปล่อยให้ต้นหยาดเหล่านี้ออกดอกก็จะเป็นแหล่งอาหารของนกที่กินเมล็ดรัญพีช เป็นอาหาร เช่น นกเขาใหญ่ นกเข้าชวา นกกระดีดขัมุ และนกกระจิบบ้าน

การเลือกต้นไม้ที่จะปลูกและดำเนินการปลูกของต้นไม้ภายในบริเวณสวนนกเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาด้วยเช่นกัน ในกรณีที่จัดสวนนกรอบๆ บริเวณบ้านพักอาศัย เราควรปลูกต้นไม้ใหญ่ให้อยู่ห่างจากตัวบ้านพอสมควร เพื่อจะได้มีต้องสันนิษัยแรงงานและค่าใช้จ่ายในการดูแลต้นไม้มากนัก มีฉะนั้นแล้วเราจะต้องค่อยตัดแต่งกิ่งไม้และกวาดใบไม้ที่ร่วงหล่นในบริเวณบ้าน พักและบ้านหลังค้าบ้าน ส่วนต้นไม้ที่มีขนาดเล็กสามารถปลูกใกล้หน้าต่างได้ การปลูกต้นไม้ในลักษณะนี้ นอกจากจะทำให้บริเวณบ้านนิ่นవิ่นแล้ว ยังช่วยให้มีการระบายอากาศในบริเวณบ้านดีอีกด้วย และที่สำคัญคือ เมื่อมีลมมา_keabn ต้นไม้ใหญ่ก็จะเป็นมุนมองที่เหมาะสม สำหรับการมองดูบ้านจากภายนอกในบ้านพักได้ดีอย่างชัดเจนโดยไม่มีต้นไม้มาบดบัง

การเตรียมอาหารให้นก

ถ้าบ้านพักอาศัยของเรามีพื้นที่ไม่มากพอที่จะปลูกต้นไม้หลายชนิดเพื่อให้เป็นอาหารสำหรับนกด้วยวิธีการที่ง่ายที่สุดในการดึงดูดให้กับตัวน้ำเงินเข้ามายังบ้านของเราคือ การจัดเตรียมอาหารไว้ให้นก

กรณีที่บริเวณบ้านพักอาศัยมีพื้นที่ไม่มากก็สามารถเรียกนกเข้ามาในบริเวณบ้านได้ โดยการจัดเตรียมอาหารไว้ให้ เช่น การนำหอนนลี่ย์ลงมาใส่ไว้ในภาชนะของกระถางต้นไม้ ก็จะมีนกเข้ามายกิน เช่น เอี้ยสาริกา นาคเขี้ยงหงอน นกประดับหัวสีเขียว นกกาเงินหัวน้ำ และนกจับแมลงคอนแมง

ในน้ำแล้วอาบน้ำได้โดย การเตรียมที่อาบน้ำแบบนี้จำเป็นจะต้องมีการเปลี่ยนน้ำและทำความสะอาดบ่อย ๆ เนื่องจากถ้ามีขนาดเล็กและมีน้ำ้อยจึงทำให้น้ำสกปรกได้ง่าย

หากเราเริ่มพื้นที่กว้างขวางพอสมควรก็สามารถที่จะทำสร่าน้ำ หรืออ่างน้ำขนาดใหญ่ขึ้นมาได้ การทำน้ำพุหรือน้ำตกที่มีน้ำไหลเวียนอยู่ตลอดเวลาจะช่วยดึงดูดให้นกลงมาอาบน้ำได้เช่นกัน แต่จะต้องดูให้มีขอบกระเบนอ่อนๆ ด้านล่างน้ำตกให้กว้างๆ ให้หินที่หินที่ก้อนที่หินอ่อนไว้เพื่อให้น้ำไหลไปทางน้ำและยืนอาบน้ำได้ ในการน้ำที่มีอ่างน้ำหรือสร่าน้ำขนาดใหญ่ การปลูกพืชน้ำเพื่อให้เป็นที่หากิน และที่หลบซ่อนตัวของนก เช่น ต้นอก อ้อ รูปปัชชี หรือบัว เอาไว้ก็สามารถดึงดูดให้พากันน้ำ เช่น นกอัญชัน นกกรอก และนกยุง เข้ามาอาศัยในพื้นที่ได้เช่นกัน

การทำสร่าน้ำหรืออ่างน้ำสำหรับนกนั้น ไม่ควรอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ เพราะใบไม้ที่ร่วงลงไปในน้ำจะทำให้เราต้องเสียเวลาและแรงงานในการทำความสะอาดและเก็บใบไม้ที่ร่วงหล่นลงในน้ำ และอาจจะเกิดการเน่าเสีย ของใบไม้ทำให้น้ำมีกลิ่นเหม็นไม่เหมาะสมสำหรับนกได้ใช้ประโยชน์

กรณีที่เราจำเป็นต้องให้น้ำนก เช่น เม็ดข้าวฟ่าง เม็ดถั่วเขียว ก็จะมีนกเข้าใหญ่ลงมากินอาหารในภาชนะอาหารของเราด้วย

การปลูกต้นไม้และการจัดภูมิทัศน์บริเวณรอบบ้านพักให้เป็นธรรมชาติ จัดให้มีสิ่งต่าง ๆ ที่นกจำเป็นจะต้องใช้ในการดำรงชีวิตตามธรรมชาติอย่างเพียงพอจะทำให้เราสามารถดูนกได้โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้าป่าไกล ๆ เพื่อดูนก หรือไม่จำเป็นจะต้องจับนกเหล่านั้นมาขังกรงเอาไว้ให้เป็นภาระและเป็นการทรมานสัตว์และเป็นบาปเสียเปล่า ๆ นอกจากนี้แล้ว การทำแบบนี้ยังเป็นการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและลดภาระโลกร้อน ช่วยให้บริเวณบ้านพักอาศัยของเราร่มรื่นไปเป็นตัวอีกด้วย |

การจัดเตรียมผลไม้ไว้ให้นกสามารถนำไปแพวนไว้กินก็ได้ เช่น เม็ดถั่วเขียว เม็ดข้าวฟ่าง น้ำอ้อย ฯลฯ ซึ่งจะดึงดูดนกเข้ามายกิน

การจัดเตรียมน้ำสะอาดให้สำหรับนก นอกจากจะใช้น้ำน้ำสำหรับดื่มนกแล้ว นกยังใช้น้ำน้ำอาบที่เพื่อทำความสะอาดเพ้นขนและช่วยลดความร้อนจากร่างกายด้วย โดยเฉพาะในช่วงหน้าร้อนที่แมลงลงมาอ่อน化ต้มน้อย ซึ่งจะทำให้เราเห็นพุกพูกกรรมต่าง ๆ ในขณะที่กอบกวนน้ำด้วยซึ่งเป็นพุกพูกกรรมที่ไม่ค่อยพบบ่อยนัก เช่น นาคเขี้ยงหงอน

เอกสารอ้างอิง

- ประภากร ราษฎร. (2552). สูนกกับการดูนก. เขียนใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ประภากร ราษฎร. (2545). สัตว์ปีกเพื่อการอนุรักษ์. เขียนใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- รุ่งโรจน์ จุกมงคล. (2547). สูนกกับนก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- Burton, R. and S.W. Kress. (2005). North American Bird Feeder Guide. London: Dorling Kindersley.
- Hume, R. (2006). Bird Watching. London: Dorling Kindersley.
- Knight, M. (1962). Bird Gardening How to Attract Birds. 2nd ed. London: Percy Lund, Humphries & Co. Ltd.